

Güney Hunları ve “Hun Flütünden On Sekiz Şarkı”

Dr. Tilla Deniz BAYKUZU*

Özet: M.S. 199 yılında Güney Hun ordusunun ele geçirdiği, harabe haline gelmiş Çin başkentinden kaçmaya çalışan bir grup insanın arasında Ts'ai Wen Chi adında bir soylu genç kız da bulunmaktaydı. Bu genç kız, Sol Bilge Beyiyle evlendirildi ve Hunlar arasında on iki yıl yaşadı. Ülkesine döndüğünde onlarla yaşadığı hayatı “Hun Flütünden On Sekiz Şarkı” adlı bir şiirde anlattı. XI. Yüzyılda resimlendirilen bu şiir Hunların siyasi ve kültürel hayatı hakkında bilgi edinmemizde oldukça önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Güney Hunları, Ts'ai Wen-chi, Ch'ang-an, Ts'ao Ts'ao, Liu Pao

GİRİŞ

Binlerce yıllık Çin tarihi ve bu topraklarda yaşayan çeşitli halklar hakkında en detaylı bilgilerinin kaydedildiği Çin Hanedan Yıllıkları sadece tarihi olayları, savaş ve anlaşmaları anlatmakla kalmazlar. Dikkatle ve sabırla incelendiğinde tarihi olayların satır aralarında birkaç kısa cümleyle anlatılmış hüzünlü hayat hikayelerine de rastlamak mümkündür. Doğu Han Hanedanlığının (M.S. 25-M.S. 220) son yıllarında yaşamış olan Bayan Ts'ai Wen-chi'nin hikayesi de bunlardan biridir ve en meşhur, en etkileyici hikayelerin başında gelir.

“Zarif bir genç kız olan Ts'ai Wen-chi, babasının Doğu Han Hanedanlığının yüksek rütbeli bir görevlisi olmasından dolayı iyi bir eğitim almıştı. Çok iyi bir edebiyatçı ve müzisyen olan babası Ts'ai İ, kızını bu konularda bizzat kendisi yetiştirmişti. Babasının yeteneklerini almış olan Wen-chi, edebiyata, özellikle de müziğe karşı büyük ilgi ve sevgi beslemekteydi. Babası akşamları müzik çalarken onu dinler ve yaptığı hataları hemen farkedirdi. Baba Ts'ai İ, “Siyah Flüt” adı verilen bir alet çalarken kızı, “Ku Ch'ing¹” adlı bir Çin enstrümanında ustalaşmıştı. Kısa süre sonra ba-

* Mimar Sinan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Fındıklı / İSTANBUL
realhuns@hotmail.com

bası onu Hanedanlığın ileri gelenlerinden biri ile evlendirdi. Ancak genç kız bir yıl sonra kocasının ölümü üzerine baba evine geri döndü (İchisada 1997: 40-42).

Hanedanlığın en karışık yıllarından olan M.S. 194 yılında bir Hun birliği Çin başkentine saldırmış, hatta saraya kadar girerek yağma yapmıştı. Bu yağma sırasında Ts'ai Wen-chi de yakalandı ve Hun topraklarına esir olarak götürüldü. Zarafeti ve güzelliğiyle Hunların Sol Bilge Prensinin dikkatini çeken genç kız, onun cariyesi yapıldı. Tam on iki yıl Hunlarla birlikte yaşayan Wen-chi, prense iki erkek evlat verdi. Babasının arkadaşı olan ünlü general Ts'ao Ts'ao, altın ve değerli hediyelerle bedelini ödeyerek, onu ülkesine geri getirtti. Ancak Wen-chi, bırakmak zorunda kaldığı çocuklarının acısını hep yaşadı” (HHS 477: 94/2800).

Bu duygusal hikaye Doğu Han Hanedanlığının son yıllarında geçmektedir. Ülke karışıklık içindedir ve güç mücadelelerine sahne olmaktadır. Uzun yıllardır Taoist rahiplerin halkı kışkırtmasıyla ortaya çıkan ve isyancıların başlarına doladıkları sarı renkli bezlerden dolayı “Sarı Sarıklılar” adıyla anılan isyanlarıyla uğraşan hanedanlık, en sonunda Yü-fu-lo başkanlığındaki Hun ordularının da yardımını alarak M.S. 189 yılında bu isyanları tamamen bastırdı. Han ordusu bu kez başkent Ch'ang-an'a geleerek görevlerini suistimal ettiklerine inandıkları görevlileri tutuklamaya başladılar. Fakat gönüllü milislerin karşı koymalarıyla ortalık bir anda karıştı ve savaş sonunda başkent büyük bir katliam yaşadı. Kimin yendiği ya da yenildiğinin belli olmadığı bu mücadelelere M.S. 191 yılından itibaren uzak eyaletlerdeki yönetimi ele geçirmiş olan generallerin birbirleri arasındaki mücadeleler de eklenince ülke tam bir kaos havası yaşamaya başladı (Gumiliev 2001:319).

Bu generaller arasındaki en güçlü olan “Sarı Sarıklılar” isyanlarını bastırarak kendine büyük bir itibar sağlamış olan Kuzey bölgeleri generali Ts'ao Ts'ao'dı.² Çünkü ordusunu savaşçılıkta usta olan yabancı kavimlerden, özellikle de Hun ordularından takviye güçleriyle donatmıştı (Eberhard 1987:111). Bu birliklerin başındaki kişi de Hun ch'an-yü³ Ch'iang Ch'ü'nün oğlu olan Yü-fu-lo'nun bizzat kendisiydi (Eberhard 1944:5).

Babası öldürüldükten sonra Yü-fu-lo, Çinlilere sığındı ve bunun üzerine Hun tahtına Hsü-pu *ku-tu-hou* Ch'an-yü getirildi, ancak bu Ch'an-yü bir yıl sonra eceliyle öldü. Hun tahtı bir süre boş kaldı, daha sonra yaşlı bir bey tarafından yönetildi (TCTC 1084 :1905.; Ögel 1981: 413). Bu beyin güçsüzlüğünü fırsat bilen Yü-fu-lo 189 yılında kendini ch'an-yü ilan etti.

Böylece ortaya iki Güney Hun devleti ortaya çıkmış oldu. Yü-fu-lo Beyaz Dalgalar adlı bir çeteyle birleşerek Ho-nei bölgesini yağmalama girişimlerinde bulundu ancak başarılı olamadı. Bunun üzerine ülkesine dönmek istedi, fakat Hun kabileleri onun ülke topraklarına girmesine izin vermediler. Çaresiz kalan Yü-fu-lo, P’ing-yang şehrinde ikamet etmek zorunda kaldı. Önce Ta-yüan ve Ho-tung şehirlerini yağma eden Yü, daha sonra Ho-nei bölgesinde karargah kurdu (Eberhard 1987:5). Yıkılmaya yüz tutmuş Çin tahtının başındaki imparatora yakınlaşmanın tahta yakınlaşmak sayıldığı zamanlarda Yü-fu-lo da bu girişimlerde bulunmuş, ancak amacı General Ts’ao Ts’ao tarafından anlaşılmakta gecikmemişti. General, 192 yılında Yü-fu-lo’ya Nei-Huang adlı yerde saldırdı ve ağır bir yenilgiye uğrattı (Ögel 1981:414). Bunun üzerine Yü-fu-lo başka bir generalle birlik kurmak zorunda kaldı (TCTC 1084:1942). Yü-fu-lo yedi yıl tahtta kaldıktan sonra 195 yılında öldü ve yerine kardeşi **Hu Ch’u-ch’üan** (195 -216) geçti (HHS, 477: 89 / 2965; TCTC 1084:1976). Oğlu Liu Pao ise geleceğin lideri olarak kendi boylarının başına getirilmişti. Hunlar, beş gruba ayrılmalara rağmen birlikte Chin-yang’da Feng nehri civarında oturuyorlardı. Liu Pao ise bu dönemde Hsüan Shih⁴’ye yerleştirilen Sol grubu idare ediyordu. Tüm bu olaylardan yapılacak hesaplamalar sonucunda Liu Pao’nun bir boy lideri olabilecek yaşta yani 14 veya 15 yaşında olduğu kabul edilecek olursa onun 179 yılından sonra doğmuş olduğunu söyleyebiliriz. Liu Pao, “Sol Bilge Beyi” olarak veliaht, yani geleceğin ch’an-yü’sü idi (Boodberg 1936:293). İşte kayıtlarda Wen-chi’nin cariyeliğini yaptığı, adı verilmeyen Hunların “Sol Bilge Prensi” büyük ihtimalle Liu Pao olmalıdır. O sıralarda Wen-chi kadar gençtir ve aşağı yukarı on beş yaşlarındadır.⁵

P’ing-yang şehrinde yaşamakta olan Güney Hunlarının yeni ch’an-yü’sü Hu-ch’u-ch’üan, bu tarihten itibaren Çin imparatoruna bağlılığını bildirdi. Kısa bir süre sonra Sağ Bilge Beyi olan Ch’ü-p’i’yi birkaç bin kişilik bir süvari birliğiyle Çin başkenti Ch’ang-an’a gönderdi. Ch’ü-p’i’nin görevi Çin İmparatorunu korumaktı (Eberhard 1940:377).

Kayıtlardaki bu bilgi ile Ts’ai Wen-chi’nin hikayesi bu tarihte çakışmaktadır. Ts’ai Wen-chi’nin babasının bağlı olduğu general, bir başka general tarafından yenilmiş, imparator onun ve maiyetindeki bütün yüksek görevlilerin idam emrini vermişti. Böylece bir çok bürokratin araya girmesine rağmen Ts’ai İ idamdan kurtulamamıştı. O sırada Shan-hsi bölgesi halkının, çıkan karışıklıktan, açlık ve savaştan şehirleri terk ederek tüm güçleriyle kaçmaya çalıştıklarını biliyoruz. Büyük ihtimalle Wen-chi, babası Ts’ai İ’nin ölümünün hemen ardından yaşanan bu felakette çareyi herkes

gibi kaçmakta bulmuş olmalıdır. Bu kargaşa içinde Hun askerleri yağma olarak birçok insanı yakalamıştır ve bu kalabalığın içindeyken Wen-chi de yakalanmıştır. Çünkü kaynakların ifadesinden Wen-chi'nin özel olarak kaçırılmadığı, hatta kim olduğunun bile bilinmediği anlaşılmaktadır.

Kaynaklara göre Sağ Bilge Beyi Ch'ü-p'i, Chien-an yılı, yani 196 yılında Hun ülkesine geri döndü. Ele geçirilen savaş esirlerini de ülkesine götürdüğünü tahmin etmek zor değildir. Bu tarihten itibaren Çin kayıtları Güney Hunlarından pek sıkça söz etmemektedirler. Ancak beş yıl sonra Ts'ao Ts'ao'nun Güney Hunlarının tabiyete girmeleri için bir görevliyi Hun hakanına gönderdiğine rastlamaktayız. Hunlar bunu bir savaş nedeni olarak telakki etmiş ve Ts'ao Ts'ao'nun birliklerine Hu-tung civarında saldırmışlardır. Savaşın neticesi kayıtlarda bildirilmemiştir. Ancak Hunlarla ilgili bir sonraki kayıt 216 yılında Hun ch'an-yüsünün Çin sarayında kabul resmine katılmasıdır ve bu bize Ts'ao Ts'ao'nun 202'deki savaşını kazanıp kazanmadığını göstermese de en azından ve bu tarihe kadar Hunlarla iyi geçinmek istemiş olmasını göstermektedir. Çünkü Çinli general, ordusunu savaşçı Hun birlikleriyle desteklemeyi planlamaktadır. Hatta bu yüzden kısa bir süre sonra kalabalık Hun boylarını Çin toprakları içinde beş grupta beş değişik bölgeye yerleştirecektir.⁶

General Ts'ao Ts'ao'nun bilmeden yol açtığı bu olay, tarihi bir sürecin başlangıcı olmuştur. O Hunlara birkaç otlak vermenin sakıncalı olmadığını düşünmüş, ayrıca Çinlilerin yabancı kavimlere karşı uyguladığı Çinleştirme politikasının zamanla Hunlar üzerinde de başarılı olacağını zannederek tarihi bir yanılgıya düşmüştür. Artık bundan böyle yeni olaylar başlayacak, Hsien-piler'in baskılarıyla güneye itilen diğer bazı Hun boyları da Çin'deki akrabalarıyla birleşerek IV. ve V. Yüzyıllarda kurulacak Hun Devletlerinin temelini teşkil edeceklerdi (Ögel 1981:416; Eberhard 1987:112-122; Onat 1977:36).

196 yılında Hun birlikleriyle Hun topraklarına giden Ts'ai Wen-chi tam on iki uzun yıl Hunlarla birlikte yaşamıştır. Bu süre zarfında Sol Bilge Beyine iki de erkek evlat doğurmuştur. Ancak Wen-chi, rahat bir hayat sürmesine rağmen derin bir vatan hasreti çekmiştir. Enstrümanını yanından hiç ayırmamış, hasretini onu çalarak gidermeye çalışmıştır.

12 yıl sonra babasının yakın arkadaşı olan general Ts'ao Ts'ao, Doğu Han Hanedanlığının perde arkasındaki yöneticisi durumuna gelmiş, tüm güçleri eline geçirmişti. Ts'ao Ts'ao, çok sevdiği arkadaşının kızının Hunların elinde olduğunu öğrenince derhal harekete geçmiştir. Güney Hunları-

na bir heyetle birlikte bir savaş esiri sayılan Wen-chi'nin özgürlük bedeli olarak yüklüce bir miktarda altın ve değerli hediyeler gönderdi, onun geri gönderilmesini istedi. Hou Han Shu, Hun Beyinin eşinin geri gönderilmesi konusunda nasıl bir tepkide bulunduğu dair hiçbir ipucu vermemektedir. Bildiğimiz onun eşini geri vermiş olmasını kabul ettiği'dir. Bunun sebeplerini o dönemin kanunlarında ve Güney Hunlarının içinde buldukları şartlarda aramak doğru olacaktır.

Belki eski Türk hukukuna göre savaşta ele geçirilen kişiler köle sayılması ve bedeli ödenen esirin özgür olma hakkına sahip olması (Baştav, 2000:I/7/859) ihtimallerden biridir. Ne de olsa Wen-chi de bir savaş ganimeti'di Sol Bilge Beyi gibi büyük bir liderin cariyesi bile olsa esir sayılmaktaydı.

Bir diğer ihtimali ise şöyle açıklayabiliriz. O dönemde Güney Hunları hala Çin hakimiyetinde bulunuyorlardı. Hu-ch'u-ch'üan başkanlığındaki Hunlar ile yeni bir devlet kurmayı düşünen Çinli general Ts'ao Ts'ao başkanlığındaki Doğu Han Hanedanlığı, çok uzun zamandır ilk kez böylesi bir barış dönemi içine girmişlerdi. Sol Bilge Beyi, gönül rızasıyla bile olmasa da Wen-chi'ini gönderilmesine karar vermiş, böylece devletin geleceğini kendi isteklerinden önde tutmuş olmalıdır. Ancak çocuklar Hun Hakanına aitti ve onlar verilemezdi. Teklif bile edilemeyecek olan bu konu üzerinde durulmadı, fakat Wen-chi bu kez evlat acısıyla karşı karşıya kalmıştı. Yapılacak bir şey yoktu ve genç kadın çocuklarını geride bırakmak pahasına ülkesine geri döndü.

Çin'e geri dönen Wen-chi, Ts'ao Ts'ao tarafından bürokrat Tung Chih ile evlendirildi. Fakat daha sonra Tung Chih, yasalara karşı geldiği iddiasıyla tutuklandı ve idamına karar verildi. Wen-chi, bu kez kocasının hayatı için mücadele etmeye karar vermişti. Eşinin affedilmesi için Ts'ao Ts'ao'nun köşküne yalvarmaya giden Wen-chi'nin düzgün konuşması ve terbiyesi o sırada toplantı için köşte bulunan bürokratları oldukça etkiledi. Konuşma sonucunda Ts'ao Ts'ao, onun hatırına binaen Tung Chih için bir af çıkardı. Perişan bir halde olan kadına soğuktan korunması için kalın giysiler ve başörtüsü verilmesini emretti. Ts'ao Ts'ao, Wen-chi'nin babasının zengin kütüphanesinin durumunu sorunca savaşta hepsinin yok olduğunu öğrendi. Fakat Wen-chi, dörtüzdenden fazla klasik eseri ezberlemişti. Ts'ao Ts'ao ondan ezberindeki herşeyi kaleme almasını istedi. Böylece Ts'ai Wen-chi, yüzlerce eseri yeniden yazıya döktü ve bunları Ts'ao Ts'ao'ya gönderdi.

Ts'ai Wen-chi'nin Çin tarihinde çok önemli bir yer almasını sağlayacak olan asıl olay ise onun on iki yıl boyunca yaşadıklarını “Hun Flütünden⁷ On Sekiz Şarkı” adını verdiği şiirinde dile getirmesiyle başlar. On sekiz

bölümden oluşan şiirde Hun bozkırlarına gidişinden geri dönüşüne kadar olan zamanda duygularını, acılarını ve vatan hasretini dile getirmiştir. Bu şiir onu Çin Edebiyat tarihinin en ünlü kadın şairlerinden biri yapmış, ünlü günümüze kadar gelmiştir.

Wen-chi'nin bu şiirinin halk arasına yayılması ve herkes tarafından tanınması ise VIII. Yüzyılın sonlarına doğru olmuştur. Türk, Moğol ve Tibetli kabilelerin IV. yüzyılda başlattıkları ataklar sonucunda Çin hükümeti Gök İrmak'ın güneyine kaçmak zorunda kalmışlardır. Yaklaşık 1000 yıl kadar sürecek olan bu durum ancak Ming Hanedanlığı (1368-1644) döneminde bozulabilmiştir. 770 yılında güneydeki Sung Hanedanlığına mensup bir şair olan Liu Shang, Wen-chi'nin şiirini bozkır şiir üslubuyla yorumlamış, yeniden düzenlemiştir. Şiirin ilk yazıldığı halinden farklı olan bu versiyonunda Wen-chi, protesto ve şikayet dolu hali yerine sessizce sabreden, zarif bir Çinli ideal kadın olarak betimlenmiştir. Dikkati çeken en önemli özellik ise Hun karakterlerine daha insancıl özellikler katılmış olmasıdır. Şairin şiiri bu hale getirmiş olmasının nedenlerini o dönemin siyasi ve ekonomik durumunda aramak doğru olacaktır.

VIII. yüzyılın ikinci yarısında Ötüken'de kurulan Uygur Devleti, T'ang Hanedanlığının (M.S.618-907) karışıklığından faydalanarak ekonomik gücünü ve siyasi otoritesini arttırmış durumdaydı. Çin başkentine durmadan akınlar düzenleyen Tibetli kabilelere karşı koyabilmek için Uygurlardan yardım isteyen Çin hükümeti Uygur ordusunun aldığı başarılar karşısında onlara her yıl ağır vergiler ödemek zorunda kalmaktaydı. Giderek güçten düşen Çinliler karşısında onları ekonomik olarak sıkıştıran Uygurlar Çin pazarlarında sözü geçen tüccarlar haline gelmişlerdi (Çandarlıoğlu 2004:18-19) Bunun yanı sıra zaten uzun zamandan beri süregelen yabancı kültür akışı içinde Soğdlu, Tibetli tüccarlar, Budhist ve Maniheist yabancı rahipler Çin şehirlerini doldurmuş, Çin topraklarına getirdikleri kendi kültürleri Çinliler arasında moda olmuştu. Örneğin 568 yılında Göktürklerin, Kuzey Chou imparatoruyla evlenmesi için Çin'e gönderdikleri A-shi-na prenses (Taşağıl 1994:25-26) ile Ch'ang-an'a gelen Kuçalı Sucup adlı bir müzikolog, "12 Melodi Kanunu"nu yazmış ve "Müzisyenlerin şefi" ünvanını almıştır. Çin Müziğinde devrim yaratan bu eser Japonya'ya kadar ulaşmıştır. Aynı zamanda müzikle tedavi yöntemi de geliştiren Ts'ao Hsiao-k'uei, aslen Semerkantlı olup 713-741 yıllarında Çin başkentinde bulunmuş ünlü bir müzisyendir. T'ang döneminin ünlü budhist rahip ve ressamı olan Vaycra Viçi de Hotanlı idi. Ünlü öylesine yayılmıştı ki Çin imparatoru T'ang T'ai-tsung (627-649) kendisini bizzat Çin başkentine davet etmişti. Burada Budhist tapınaklarda resim teorisi ders-

leri de veren rahip, oyma-kabartma stilini keşfetmesiyle de Çin-Budhist resim sanatının yapı taşlarından biri olmuştur (İnayet, 2002:IV/ 48-50)⁸.

Bu yabancı kültürler Çin kültürü karşısında öylesine eziciydi ki Çinli halk arasında hem kaçınılmaz bir özenti hem de bilinç altı bir nefret beslenmekteydi.

Şiir, Liu Shang’ın yorumladığı bu haliyle öylesine benimsenir ki Wen-chi’nin yurt sevgisi Çinli halk tarafından bayraklaştırılarak neredeyse yüzyıllardır “medeniyetsiz” addettikleri kuzey kavimlerinin hakimiyetine karşı bir onur gösterisi olarak ele alınır. Böylece Ts’ai Wen-chi, Çin tarihinin bir kadın kahramanı haline gelir.

Ku-ch’ing adlı enstrüman için yazılmış bir şarkı havasında olan şiirde Wen-chi’nin duygularının yanısıra Hun adetleri ve yaşadıkları coğrafya ile ilgili bazı bilgiler de bulmaktayız. Aşağıda eserin Liu Shang yorumundan bazı bölümlerin tercümesini vermekte fayda görüyoruz.

...

Hun garnizonlarının ışıkları kilometrelerce uzaktan ışıldıyor.

Burada yaşlı ve güçsüzü öldürmek,

Gence ve güçlüye tapınmak, bir gelenek!

Yeni otlaklarda geziniyor, seddin arkasında konaklıyorlar!

Arı ve karıncalar gibi, sığır ve koyun sürüleri otlaklara üşüşüyorlar.

Otlar ve su tükenince atlarına binecek ve sığırlarını sürecekler...

Bu yedinci bölüm arayışlarının şarkısıdır!

Bu şekilde yaşamaktan nasıl da nefret ediyorum!

...

Kendimi öldüremem zira; hala umut dolu kalbim!

Tek arzuma kavuşmak için, yeterince uzun yaşayabilirim.

Birgün dut ve katalpa ağaçlarını evimin,

Belki de yeniden görebilirim!

Kemiklerim çoktan yok olurdu eğer ölmeye razı olsaydım.

Hun Karargahında günler ve aylar geçti,

Hun kocam beni sevdi, ona iki oğul verdim.

Onları utanmayacağım bir şekilde yetiştirdim, büyüttüm!

Ama bozkır kamplarında yetiştikleri için üzgünüm,

Bu on birinci bölüm oğullarımın acısı içindir.

Yaşadıklarına bakınca yüreğim paramparça oluyor!

...

Zavallı hayatımda, asla inanmazdım!

Bir gün gelip aniden evime döneceğim hiç aklıma gelmezdi

Hun oğullarımı kucaklıyor ve onları okşuyorum,

Gözyaşları giysilerimizi ıslatıyor

Han sarayından rüzgar gibi koşan dört atla

Bir elçi geldi beni almaya

Oğullarımın acısını kim ölçebilir?

Onlarla yaşayacağımı düşünmüşlerdi, onlarla öleceğimi,

Şimdi ayrılmak zorunda olan benim!

Oğullarımın acısı kararttı güneşimi!

Berberce uçardık uzaklara, eğer kanatlarımız olsaydı.

Ayaklarımı hareket ettiremiyorum !

Attığım her adımda onlardan bir adım daha uzaklaşıyorum!

Ruhum boğuluyor...

Siluetleri kaybolup gitti uzakta,

Geriye sadece sevgim kaldı!

On üçüncü bölüm, telleri hızla çekerek çalıyorum,

Fakat melodi hüzünlü!

Hiç kimse içimi parçalayan kederimi bilemez!

(<http://www.radcliffe.edu/fellowships/profiles/idema/gallery/gallery1.html> 3.11.2003)

Wen-chi'nin şiiri ilk kez yine Kuzey Sung Hanedanlığı (960-1126) zamanında Pai Yun-li adlı ressam tarafından resmedilmiştir. Şiirin her bölümü için bir kompozisyon yapılmıştır. Resim, rulo resim halindedir ve boyutları 29x 129 cm'dir. Orjinal resimden birkaç sayfa Boston sanat müzesinde bulunmaktadır ve "Bayan Ts'ai Wen-chi'nin Ülkesine Dönüşü" adını taşımaktadır (<http://www.silkqin.com/04qart/07sqmp/47dhj.htm> 3.11.2003)

Ressam, şiire konu olan Hunları, zamanının göçebeleri olan Kitanlar gibi betimlemiş, yeni bir hikaye yaratmıştır. Bunun sebeplerini ise Kuzey Sung Hanedanlığının yaşadığı siyasi hayatta aramak gerekir. 960 yılında kurulan Kuzey Sung Hanedanlığı genişleme politikasının yönünü kuzeye değil güneye doğru çevirmişti. Kuzeyde, bugünkü İç Moğolistan bölgesinde bulunan ve giderek kuvvetlenen Moğol asıllı Kitanlar zaman zaman bu hanedanlığa saldırıyor, ve başarılar elde ediyordu. Bütün bunlara rağmen hanedanlık yine de kuzeye yönelmiyordu. Bunun yerine güneydeki

bölgeleri ele geçiriyor, buralardan hammadde alıp onlara hazır Çin malları ithal ediliyordu. Bu durum Çinli tüccar ve aydın kesiminin menfaatine geldiği için hükümet destekleniyordu. Üstelik Kitanlarla yapılacak bir savaşta yapılan masraf hayli fazla olacaktı. Bu yüzden onlara, savaş masrafının çok daha az miktarını haraç olarak vermeyi kabul ederek barış içinde yaşamayı tercih ettiler (Eberhard 1987: 232-235). İşte bu barış döneminin etkisiyle ressam, Hunları Wen-chi’yi tutsak eden barbarlar olarak değil, onun ailesi olarak betimlemiştir. Bazı sahnelerde Hunların gündelik hayatı, Sol Bilge Beyi ve karısının Hun orkestrasından müzik dinleyişleri, çocukları ve hizmetçileriyle bozkırda gezinen Wen-chi, kös ve zurna çalan Hunlar tasvir edilmiştir. Özellikle final sahnesi oldukça içten ve yumuşaktır. Veda sırasında ona alışıp sevgiyle bağlanan Hun halkının, kocası ve çocuklarının ağlayışları, Wen-chi’nin bineceği arabanın hazırlanması, kazanlarda yemek pişirilmesi vs. resmedilmiştir.

Bu resmin bir kopyası ise adı bilinmeyen bir sanatçı tarafından Ming Hanedanlığı döneminde (1368-1644) yapılmıştır. Bu kopya ise eksiksiz olarak Newyork Metropolitan Sanat Müzesinde sergilenmektedir.⁹ Resmin bir başka kopyası Sung Hanedanlığı zamanında ressam Li T’ang tarafından yapılmış olan 50.7x39.7 cm boyutlarında 18 sayfadan oluşan kopyadır ve Taiwan National Palace Müzesinde bulunmaktadır.

(<http://www.npm.gov.tw/english/exhibition/epla0104/b/main04.htm> 3.11.2003).

Bu resim daha sonra Ming Hanedanlığı ressamları tarafından restore görmüştür. Aynı müzede yine Sung Hanedanlığı ressamlarından Ch’en Chuchung tarafından yapılmış oldukça büyük bir kopya daha vardır. Resim ipek üzerine yapılmıştır ve boyutları 147.4 x 107.7 cm’dir. Ancak resmin birçok parçası eksiktir.

Bu hüznü hayal hikayesi yalnızca şiir, resim olarak Çin kültürüne damgasını vurmaz. 1959 yılında ünlü Çinli yazar Kuo Mu-jo tarafından bir opera haline getirilmiştir (<http://www.asiasociety.org/arts/wenji/historical/essay.html> 3.11.2003). Eser bu tarihten itibaren ise dünyanın bir çok merkezinde sahnelenmiştir. Türk tarih araştırmacılarının pek dikkatini çekmeyen hikaye bazı batılı tarihçiler tarafından ise yanlış aktarılmıştır. Ligeti, Wen-chi’yi Hun hükümdarlarına gönderilen Çinli prenseslerden biri sanmış, üstelik şiirin orijinalinden aldığı bir bölümü de yanlış çevirmiştir (Ligeti 1986:45).

Sonuç

Bu makalemizde Çin kültüründe önemli bir yeri olan ve çok bilinen bir şiir ve resimden yola çıkarak M.S. III yüzyıl başlarında Güney Hunların tarihinden bazı detayları ortaya çıkarmaya çalıştık. Araştırmamızı yaparken asıl amacımızın yanısıra Çin tarihinde M.S. III yüzyıldan itibaren başlayıp X. yüzyılda yoğunlaşan Bozkır kültürlü etnik grupların siyasi ve kültürel baskısını hatta etkisini de bu resim sayesinde bir kez daha vurguladık.

Türk tarihinin ve kültürünün detaylarını tespit edebilmek, başka milletler tarafından yazılan kendi tarihimizin doğruluk oranını ölçebilmek için yazılı, sözlü ve görsel her malzemeyi çok iyi değerlendirmek lazımdır. Özellikle de İslamiyet öncesi dönemlerimizin bilinmezleri için sürekli ilişki halinde olduğumuz milletlerin tarihi ve kültürünü de yakından izlememiz gerekmektedir. Çünkü tarih, coğrafi yakınlık içindeki kültürler arasında kültür alış verişini kaçınılmaz kılmıştır. Bu yüzden kendi tarihimizdeki yabancı kültür izlerini ararken yabancı kültürlerde de kendi kültürümüzün izlerini bulmak kaçınılmazdır. Bu bilgiler ise bizim bazı bilinmeyenleri çözmemizi veya bilinenleri onaylamamızı sağlayacaktır.

Açıklamalar

- 1 Kanuna benzer eski bir Çin enstrümanıdır. Telleri çekilerek çalınır. Üst tarafı yuvarlak alt tarafı köşelidir. İçi boştur. Eskiden beş telli olan bu alet Chou Hanedanlığı döneminde (M.Ö. 1050-M.Ö. 247) iki tel daha arttırılarak yedi telli olmuştur. Çin kültür tarihinde erdemliliğin enstrümanı olarak adlandırılan bu müzik aleti günümüze kadar kullanılagelmiştir ve Çin müziğinin temel enstrümanlarından birisidir (Yang 1986: 682).
- 2 Ts'ao Ts'ao'ın asıl adı Meng-te'dir ve bugünkü An-hui Eyaletinde doğmuştur. Babasının adı Sung'dur. Doğu Han imparatoru Huan-ti (M.S. 147-M.S. 167) döneminde saray refakatçisi Ts'ao Sheng tarafından büyütüldü. İmparator Ling-ti zamanında İmparator Muhafız Ordusu Kumandanlığı görevine getirilen Ts'ao son derece kurnaz bir politikacıydı. Çin tarihinin en ünlü simalarından biri olan Ts'ao Ts'ao devlet adamlığının yanısıra önemli bir edebiyatçıdır. Onun ölümünden sonra oğlu Ts'ao P'i yerine geçerek Wei devletini kurdu (M.S. 200-264). San Kuo Chih, 429:1/1-57; Böylece Doğu Han Hanedanlığı yıkıldı ve topraklarında üç devlet kuruldu.
- 3 Sonsuz genişlik, yücelik, ululuk anlamına gelen ve en yüksek yöneticiye verilen unvandır. Tanhu, yabgu, Taniu olarak da bilinir. Bugünkü Çince'de "Shan-yü" veya "Ch'an-yü" olarak okunur. Bkz. Kafesoğlu 1986:59
- 4 Bugünkü Shan-hsi Eyaleti Kai -p'ing şehri

5 Pao, yıllar sonra çok geç yaşlarında bir erkek evlat sahibi olacaktır. Hu-yen ailesinden olan karısından 252 yılında Liu Yüan-hai adlı bir çocuğu olur. Liu Yüan-hai, babasının ölümünden sonra Hun liderleri tarafından “ch’an-yü”lüğe getirilir ve nihayet 304 yılında yaklaşık bir asırdır dağınkı halde yaşayan bütün Hunları bir bayrak altında birleştirerek Han veya İlk Chao Hun Devletini kuracak olan ünlü şahsiyettir. CS, 648:101/2548; WS, 554:95/2043; SLKCC,YIL: I/1, Baykuzu 2003:33-35

6 Ts’ao Ts’ao, Hun yardımcılarıyla ele geçirdiği bu iktidarı elde tutmak için yine onların güçlerine ihtiyacı olduğunu farkındaydı. Bu yüzden ödüllendirme olarak gösterdiği ama aslında bu savaşçı millete, düşmana karşı en iyi silah oldukları için yanında tutmak amacıyla Çin topraklarında yer verdi. Dağınık kabileler halinde yaşayan 19 Hun boyunu 180-200 yılları arasında 5 gruba ayırarak Shan-hsi eyaletine yerleştirdi.

- 10.000 haneyi sol, yani doğu bölümünü oluşturarak T’ai yüan’a,
- 6000 hanelik bir grubu ise sağ (batı) bölüm olarak Chih-hsien ‘ e,
- 3000 haneyi güney bölümü olarak P’u-ts’e’ya,
- 6000 hanelik bir grup orta bölüm olarak T’ai-ling hsien’e,
- 4000 haneden fazla olan bir grup ise Hsin-hsing’e yerleştirildi. Eberhard ve Onat’ın görüşlerine göre merkez grubu olarak yerleştirilen boyun çadır sayısı 1000 olarak belirtilmiştir. Oysa kaynaklar bu sayıyı 6000 olarak zikretmektedirler. (CS, 648:97/2548); Ayrıca Onat, Hunların beş grup olarak yerleştirildiğini yazmış ancak dört grubun yerleştirildiği bölgelerin adını vermiştir. Ayrıca bu bölgeler Eberhard ile farklılık göstermektedir. Onat 1977:36; Toplam 29.000 olan oba hesaplandığında karşımıza yaklaşık 600.000 kişi gibi oldukça yoğun bir Hun nüfusu çıkmaktadır. Otkan, Erdem:15/776

7 Tarihin çok eski dönemlerinden beri bilinen bir Hun üfleme müzik aletidir. Önceleri yaprakları kıvrıp üfleme suretiyle müzik yapan Hunlar daha sonra bunu ağaçtan yapmışlardır. Üç delikli. Han Hanedanlığı döneminde kuzey sınırlarındaki kabilelerde ve Türkistan topraklarında yaşayan halklar arasında oldukça yaygın olarak kullanılmaktaydı. Zamanla Çin Hanedanlıkları orkestralarının vazgeçilmez enstrümanı haline gelmiştir. Yang,1986:680

8 Bu dönemlerdeki Türk ve diğer bozkır kavimlerinin kültür etkileri konusunda daha fazla bilgi için Bk: Gumiliev 1999:222-224

9 Makalemizde kullandığımız resim New York Metropolitan Sanat Müzesinde bulunan kopyadır

Ts'ai wen-chi'nin ülkesine dönmeden önce Hunlarla vedalaşmasının betimlendiği sahne. Arka tepelerden Çinli görevliler Wen-chi'yi almaya gelirken, hunlar ona araba ve yolluk hazırlıyorlar. Hun kadınları üzüntü içerisinde ağlaşıyorlar.

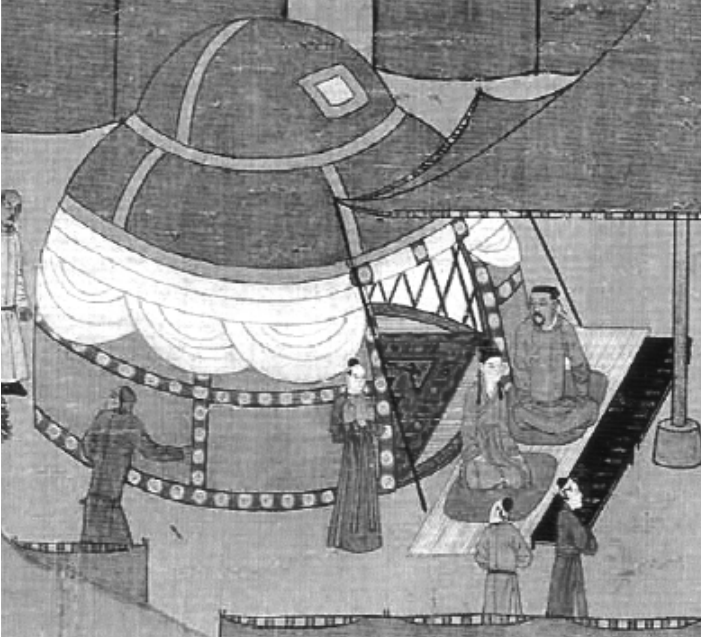
Hun beyi ve Çinli eşi Hun orkestrasından müzik dinliyor, görevliler ise yemek servisi yapıyorlar.

Hun beyinin gündelik yaşantısından bir sahne. Çinli eşiyle çadırında oturan beye kadınlar yemek servisi yapıyorlar. az ilerde mutfak olarak kullanılan çarın önünde aşçılar yemek yapıyorlar. Çadırın önünde ise beş renkli sancak ve davul görünmekte.

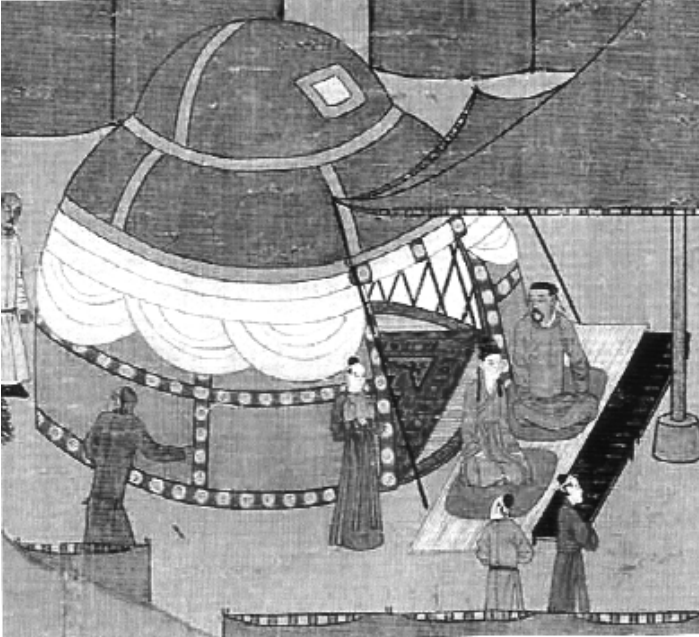
Wen-chi bebeğini emzirirken

Wen-chi bebeğini emzirirken

Wen-chi çocukları ve hizmetçileriyle gezinirken

Kısaltmalar

CS: Chin Shu (Chin Hanedanlığı Yıllığı)

HHS: Hou Han Shu, (Sonraki Han Hanedanlığı Yıllığı)

SLKCC: Shih-liu Kuo Ch'un-ch'iu, (On Altı Devlet Tarihi)

TCTC: Ts'e-Chih T'ung-chien

WS: Wei Shu (Wei Hanedanlığı Yıllığı)

Kaynakça

BAŞTAV, Ş., (2002), “Avrupa Hunları,” *Türkler*, cilt I, Bölüm 7

BAYKUZU T.D., (2003), IV Yüzyılda Çin’de Kurulan İki Hun Devleti: İlk Chao ve Sonraki Chao Devletleri, (Basılmamış Doktora Tezi) İstanbul

BOODBERG, P., (1936), “Two notes one the History of yhe Chinese Frontier” *Hjas*, California

CHİN SHU, (M.S. 641-648)

ÇANDARLIOĞLU, Gülçin, (2004), *Uygur Devletleri Tarihi ve Kültürü, Çin Kaynakları ve Uygur Kitabelerine Göre*, İstanbul.

EBERHARD, W., (1940) “Muahhar Han Devrinde (M.S. 25-M.S. 220) Hun Tarihi- ne Kronolojik Bir Bakış” *Bulleten*, Cilt IV. sayı: 16, Ankara.

EBERHARD, W., “Liu Yüan ve Liu Ts’ung Biyografileri” DTCE, *Sinoloji Enstitüsü Neşriyatı*, no: 4, Ankara.

EBERHARD, W., (1987), *Çin Tarihi*, Ankara.

GUMİLİEV, L.N., (1999), *Eski Türkler*, (Çevr. D.Ahsen Batur), İstanbul.

GUMİLİEV, L.N., (2001), *Hunlar*, (Çevr. D. Ahsen Batur), İstanbul.

HOU HAN SHU (M.S. 420-M.S. 477),

İNAYET, A., (2002), “Türklerin Çin Kültürü Üzerindeki Etkileri,” *Türkler*, IV. Cild Ankara

LİGETİ, L., (1986), *Bilinmeyen İç Asya*, Ankara,

MIYAZAKI İchisada., (1997), *Sekai no Rekishi 7, Dai Tou Teikoku*, Tokyo

TAŞAĞIL, Ahmet, (1994), *Göktürkler*, TTK, Ankara

TS’E CHİH T’UNG CHİEN, (1084) (1935-1987, *Hua Shih yayınevi* baskısı), Taipei

ONAT A., (1977), *V. yüzyılda Kuzey Çin’de kurulan Bir Hun Devleti; Hsia*, (Basılmamış Doktora Tezi) Ankara,

OTKAN P., “IV. Yüzyılda Kuzey Çin’deki Halkların Yerleşim Alanları ve Nüfusu”, *Erdem*, 15, Ayırbaşım

ÖGEL, B., (1981), *Büyük Hun İmparatorluğu Tarihi*, Ankara,

SAN-KUO CHIH (Üç Devlet Tarihi)

SHIH-LIU KUO CH'UN-CH'IU (1368-1628)

<http://www.radcliffe.edu/fellowships/profiles/idema/gallery/gallery1.html>(3.11.2003)

<http://www.silkqin.com/04qart/07sqmp/47dhj.htm> (3.11.2003)

<http://www.npm.gov.tw/english/exhibition/epla0104/b/main04.htm>

(3.11.2003) <http://www.asiasociety.org/arts/wenji/historical/essay.html>
(3.11.2003)

YANG Chin-ting; (1986), *Chung-Kuo Wen-hua Shih Tzu-tien, Shang-hai*

WEI SHU, (Wei Hanedanlığı Yıllığı) (M.S.551-554)

**Southern Hsiung-Nus
And
“Eighteen Stanzas For Nomad Reed Pipe”**

Dr. Tilla Deniz BAYKUZU*

Abstract: At 199 A.A. army of the Southern Hsiung-nu captured some people whom fleeing from the Chinese capital on account of disorderliness of the city. In these captive people there was a noble girl named Ts'ai Wen-chi. She was married with “Tzuo Hsian Wang” of Hsiung-nu and lived with him during twelve years. When she returned to her homeland, she wrote a poem named “*Eighteen Stanzas for the Nomad Reed Pipe*” that describes her life between the Hsiung-nu. This poem and the illustration of it drawn at twelfth century are very important by reason of informing us about the manner of living and culture of the Hsiung-nu.

Key Words: Southern Hsiung-nus, Ts'ai Wen-chi, Ch'ang-an, Ts'ao Ts'ao, Liu Pao

* *Mimar Sinan University / ISTANBUL*
realhuns@hotmail.com

Южные Хунны и «Восемнадцать Песень Из Хуннской Флейты»

Тилла Дениз ВАЙКУЗУ*, доктор

Резюме: В 199 году н.э. среди людей, которые пытались бежать из захваченной и разрушенной Хуннами столицы Китая, находилась молодая девушка из знатной семьи по имени Тсаи Вен Чи. Ее выдали замуж за Сол Билге Бея и она прожила среди Хуннов двенадцать лет. После возвращения на родину, она рассказала свою жизнь, проведенную с Хуннами в стихотворении «Восемнадцать песень из хуннской флейты». Это стихотворение, которое было иллюстрировано в XI веке, является очень важным источником для получения информации о политической и культурной жизни Хуннов.

Ключевые слова: Южные Хунны, Тсаи Вен Чи, Чанг-ан, Тс'ао Тс'ао, Лиу Пао

* Университет Мимар Синана, Факультет Естественных и Гуманитарных Наук, Кафедра Истории-СТАМБУЛ
realhuns@hotmail.com